

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وظایف منتظران

از جمله مسائلی که همواره شیعیان و پیروان اهل بیت علیهم السلام در دوران غیبت کبری خواهان فهم آن هستند، شناخت وظایفی است که در این دوران به عهده آنان گذاشته شده است. در این مقاله تلاش خواهیم کرد وظایف منتظران را هر چند به صورت مختصر بیان کنیم.

۱- معرفت نسبت به حضرت ولی عصر علیه السلام

از حضرت امام صادق علیه السلام نقل شده است که: روزی امام حسین علیه السلام بر اصحاب خود وارد شدند، بعد از حمد خدا و درود بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند:

«یا ایها الناس ان الله ما خلق العباد الا ليعرفوه فاذا عرفوه عبده فاذا عبده استغنوا بعبادته عن عبادة من سواه، فقال له رجل: بانی انت وامی یابن رسول الله ما معرفة الله؟»

قال: معرفة اهل كل زمان امامهم الذي يجب عليهم طاعته؛ (۱)

ای مردم! خداوند بندگان را نیافرید مگر برای اینکه او را بشناسند، زمانی که او را شناختند، او را پرستش کنند و هنگامی که او را پرستش کردند، با عبادت و پرستش او از بندگی غیر او بی نیاز گردند. مردی عرض کرد: ای پسر پیامبر! پدر و مادرم فدای شما باد، معرفت خداوند چیست؟ فرمود: شناخت اهل هر زمانی نسبت به امامشان، امامی که طاعت او بر آنان واجب است. «همچنین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «من مات ولم يعرف امام زمانه مات میتة الجاهلیة؛ (۲) هر کس بمیرد و امام زمانش را نشناسد، به مرگ جاهلیت مرده است.»

توجه به مضامین دعاهایی که خواندن آن ها در عصر غیبت توصیه شده است نیز ما را به اهمیت مساله شناخت حضرت ولی عصر علیه السلام راهنمایی می کند. در یکی از دعاهای معروف و معتبری که شیخ صدوق آن را در کتاب کمال الدین نقل کرده است، می خوانیم:

«اللهم عرفنی نفسک فانک ان لم تعرفنی نفسک لم اعرف نبيک، اللهم عرفنی نبيک فانک ان لم تعرفنی نبيک لم اعرف حجتك، اللهم عرفنی حجتك فانک ان لم تعرفنی حجتك ضللت عن دینی؛ (۳)

بارالها! خودت را به من بشناسان که اگر خود را به من نشناسانی پیغمبرت را نخواهم شناخت. بارالها! پیغمبرت را به من بشناسان که اگر پیغمبرت را به من نشناسانی حجت تو را نخواهم شناخت. بارالها! حجت خود را به من بشناسان که اگر حجت خود را به من نشناسانی از دینم گمراه می گردم.»

۲- تمسک به ریسمان ولایت اهل بیت علیهم السلام

ولایت اهل بیت علیهم السلام دو گونه است: ۱. ولایت تکوینی ۲. ولایت تشریحی.

ولایت تکوینی بدین معناست که حضرات معصومین علیهم السلام به اذن و اراده الهی، می توانند در مقام تکوین و عینیات خارجی، دخل و تصرف کنند، مانند معجزات انبیاء علیهم السلام و کرامات اولیاء علیهم السلام، و ولایت تشریحی، به معنای ولایت و سرپرستی جامعه و مؤمنین است. امامان معصوم علیهم السلام، هر کدام در زمان خود، ولی و سرپرست جامعه بوده و مردم را هدایت تشریحی می کنند.

از جمله وظایف مهم منتظران در زمان غیبت، چنگ زدن به ریسمان ولایت اهل بیت علیهم السلام است. امام صادق علیه السلام فرمودند:

«طوبی لشیعتنا المتمسکین بحبلنا فی غیبه قائمنا؛ (۴)

خوشا به حال شیعیان ما! آنان که در زمان غیبت قائم ما به ریسمان [ولایت] ما تمسک می جویند.»

همچنین امام سجاد علیه السلام فرمودند:

«من ثبت علی موالیتنا [ولایتنا] فی غیبه قائمنا اعطاه الله عزوجل اجرالف شهید من شهداء بدر و احد؛ (۵)

هر کس در غیبت قائم ما بر دوستی [و عقیده به امامت ما] ثابت قدم باشد، خدای متعال اجر هزار شهید از شهدای بدر و احد به او عطا می کند.»

و نیز امام صادق علیه السلام فرمود:

«یاتی علی الناس زمان یغیب عنهم امامهم

زمانی بر مردم فرا رسد که پیشوایشان از آنان غایب گردد.»

زراره پرسید: در آن زمان مردم چه کنند؟ امام علیه السلام فرمود:

«یتمسکون بالامر الذی هم علیه حتی یتبین لهم؛ (۶)

به همان امر [ولایتی] که برآند چنگ زنند، تا برایشان آشکار شود.»

۳- انتظار فرج

یکی از وظایف مهم مردم در عصر غیبت، انتظار فرج است. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «افضل اعمال امتی انتظار

الفرج؛ (۷)

با فضیلت ترین اعمال امت من، انتظار فرج است.»

امام صادق علیه السلام فرمود: «اقرب ما یكون العباد من الله جل ذكره و ارضی ما یكون عنهم اذا افتقدوا حجة الله جل و عز و لم یظهر لهم و لم یعلموا مكانه و هم فی ذلك یعلمون انه لم تبطل حجة الله جل ذكره و لا میثاقه، فعندها فتوقعوا الفرج صباحا

و مساء؛ (۸)

زمانی بندگان به خدای بزرگ نزدیک ترند و خدا از ایشان راضی تر است که حجت خدای متعال از میان آنان ناپدید گردد و ظاهر نشود و آنان جایز را [هم] ندانند. با این همه بدانند که حجت و میثاق خدا باطل نشده است. در آن زمان، هر صبح و شام چشم انتظار فرج باشید.»

آنچه در روایات مربوط به انتظار فرج حضرت ولی عصر علیه السلام بسیار به آن پرداخته شده، مساله صبر در این انتظار و پاداش صابران در این دوران است. در ذیل به چند نمونه از این روایات اشاره می شود.

الف: امام صادق علیه السلام به نقل از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «سیاتی قوم من بعدکم، الرجل الواحد منهم له اجر خمسين منکم، قالوا: یا رسول الله! نحن کنا معک بیدر و احد و حنین و نزل فینا القرآن؟ فقال: انکم لو تحملوا لما حملوا لم تصبروا صبرهم ; (۹)

پس از شما کسانی بیایند که یک نفر از ایشان پاداش پنجاه نفر از شما را داشته باشد [اصحاب] گفتند: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله! ما در جنگ بدر و احد و حنین با تو بودیم و دربار ما آیه نازل شده است؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: اگر آنچه [از حوادث ایام] به ایشان می رسد، به شما رسد، صبر آنان را ندارید.»

ب: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «انتظار الفرج بالصبر عباده» ; (۱۰) انتظار فرج با صبر، عبادت است.»

ج: امام رضا علیه السلام فرمود: «ما احسن الصبر و انتظار فرج ; (۱۱) چه نیکوست شکیبایی و انتظار فرج.»

د: امام حسین علیه السلام فرمود: «له غیبه یرتد فیها اقوام و یتبث فیها علی الدین آخرون، فیؤذون و یقال لهم: «متی هذا الوعد ان کتم صادقین» اما ان الصابر فی غیبه علی الادی و التکذیب بمنزله المجاهد بالسیف بین یدی رسول الله ; (۱۲)

برای او [مهدی] غیبتی است که اقوامی در آن از دین خارج شوند و گروهی بر دین ثابت قدم بمانند و آزار و اذیت می کشند و به آن ها گفته می شود: این وعده [ظهور] چه وقت عملی می شود، اگر راست می گوئید؟ بی تردید صبر کننده در زمان غیبت در برابر آزار و تکذیب [مخالفان]، به منزله جهاد کننده با شمشیر در رکاب رسول خدا صلی الله علیه و آله است.»

۴- تهذیب نفس و اصلاح فردی

یکی از وظایف مهم منتظران دولت حق، پارسائی و آراستگی به اخلاق خوب و پسندیده است. امام صادق علیه السلام فرمود:

«من سره ان یکون من اصحاب القائم، فلیتظر ولیعمل بالورع و محاسن الاخلاق، و هو منتظر ; (۱۳)

هر کس شادمان می گردد از اینکه از یاران حضرت مهدی علیه السلام باشد، باید منتظر باشد و به پرهیزکاری و اخلاق نیکو رفتار نماید و او منتظر [واقعی] است.»

همچنین امام صادق علیه السلام فرمود: «ان لصاحب هذا الامر غیبه فلیتق الله عبده ولیتمسک بدینه ; (۱۴)

به یقین برای صاحب این امر غیبتی است، پس بنده خدا باید تقوای الهی پیشه کند و به دینش چنگ زند.»

۵- اصلاح اجتماعی

یکی از وظایف مهم مردم در دوران غیبت کبری، داشتن روحیه اصلاح گری در سطح جامعه است. هر فردی باید در برابر آحاد جامعه اسلامی احساس مسئولیت کرده، در راه اصلاح و ساختن افراد تلاش نماید، تا جامعه و افراد آن آماده پذیرش حکومت جهانی حضرت مهدی شوند.

اصلاح جامعه از راه امر به معروف و نهی از منکر تحقق می یابد و قانون امر به معروف و نهی از منکر در متن دین اسلام بسیار مورد تاکید قرار گرفته است.

امام باقر علیه السلام در بیان وظایف شیعیان در دوران غیبت فرمودند: «لینصحن الرجل اخاه النصيحة لنفسه» (۱۵)

توانمندان شما باید به ضعیفان کمک کنند و اغنیاء شما باید به فقرایتان مهربانی کنند، هر کس باید برادر [دینی] اش را نصیحت کند، نصیحتی که به نفع برادرش باشد.»

خداوند متعال می فرماید: «کتتم خیر امه اخرجت للناس تامرون بالمعروف و تنهون عن المنکر» (۱۶) . . .

«شما بهترین امتی بودید که به سود انسان ها آفریده شده اند؛ [چه اینکه] امر به معروف و نهی از منکر می کنید و . . .»
و امام صادق علیه السلام فرمود: «ان الامر بالمعروف و النهی عن المنکر سبیل الانبیاء و منهاج الصلحاء، فريضة عظيمة بها تقام الفرائض و تامن المذاهب و تحل المكاسب و ترد المظالم و تعمر الارض و يتتصف من الاعداء و يستقيم الامر» (۱۷)
بی تردید امر به معروف و نهی از منکر راه انبیاء علیهم السلام و طریقه صالحان است . امر به معروف و نهی از منکر [وظیفه ای سترگ [و خطیر] است که به وسیله آن سایر واجبات انجام می پذیرد و راه ها امنیت می یابد و در آمدها حلال [و مشروع] می گردد، مظالم باز گردانده می شود، زمین آباد می شود و از دشمنان انتقام گرفته می شود و امور سامان می یابد.»

آری اگر همه مسلمانان خود را موظف به اجرای امر به معروف و نهی از منکر در جامعه اسلامی بدانند، قدم های اولیه برای نیل به جامعه ایده آل و مطلوب مهدوی برداشته می شود.

۶- آمادگی نظامی برای ظهور امام زمان علیه السلام

به تصریح روایات، آماده کردن سلاح و کسب مهارت نظامی که مناسب با هر عصری باشد، برای شرکت در سپاه حضرت مهدی علیه السلام از وظایف منتظران است.

امام صادق علیه السلام فرمود: «لیعدن احدکم لخروج القائم علیه السلام و لوسهما، فان الله تعالی اذا علم ذلک من نیته رجوت لان ینسی فی عمره حتی یدرکه (فیکون من اعوانه و انصاره)» (۱۸)

هر یک از شما باید برای خروج حضرت قائم علیه السلام هر چند به اندازه یک تیر، مهیا کند. هر گاه خدای تعالی چنین نیتی از او ببیند، امیدوارم عمرش را طولانی کند تا آن حضرت را درک کند (و در زمره یاران و همراهانش قرار گیرد).

همچنین امام کاظم علیه السلام فرمود: «من ارتبط دابةً متوقعا به امرنا و یغیظ به عدونا و هو منسوب الینا ادر الله رزقه، و شرح صدره و بلغه امله و کان عوناً علی حوائجه» (۱۹)

هر کس مرکبی را به انتظار امر ما نگاه دارد و به سبب آن دشمنان ما را خشمگین سازد در حالی که خودش به ما منسوب باشد، خداوند روزیش را فراق گرداند، به او شرح صدر عطا کند، او را به آرزویش برساند و در رسیدن به خواسته هایش او را یاری کند.»

۷- یاد حضرت ولی عصر علیه السلام

از جمله وظایف مهم شیعیان و علاقمندان آن حضرت، فراموش نکردن او، و همیشه به یاد و ذکر او بودن است.

امام علی علیه السلام فرمود: «من احب شیئا لهج بذكره؛ (۲۰)

هر کس چیزی را دوست بدارد، همواره نام آن را بر زبان دارد.»

و امام کاظم علیه السلام درباره غیبت امام زمان علیه السلام فرمود: «یغیب عن ابصار الناس شخصه ولا یغیب عن قلوب المؤمنین ذکره؛ (۲۱)

خودش از دیدگان مردم پنهان می شود ولی یاد او از دل های مؤمنان مخفی نمی شود.»

دعای ندبه زمزمه ای است عاشقانه که در آن هر صبح جمعه با معشوق خود ارتباط برقرار می کنیم و به یاد او سرشک از دیدگانمان جاری می گردد. چه زیباست نغمه های عاشقان مهدی آنجا که می گویند: «عزیز علی ان اری الخلق و لا تری و

لا اسمع لك حسیسا و لا نجوی؛ بسیار بر من سخت است که خلق را ببینم و تو را نبینم و از تو صدایی نشنوم.»

«هل من معین فاطیل معه العویل و البكاء؟ هل من جزوع فاساعد جزعه اذا خلا؟ هل قذیت عین فساعتها عینی علی القذی؟

هل الیک یا ابن احمد سیل فتلقی؟ هل یتصل یومنا منک بعدة فنحظی؟

آیا کسی هست که مرا یاری کند تا به همراهی او ناله و گریه را طولانی کنم؟ آیا ناله کننده و بی تابی هست که من با زاری او را در هنگام تنهائیش یاری و همراهی کنم؟ آیا در چشمی خار رفته است که چشم من [در ناراحتی و اشک] با او هم دردی

نماید؟ ای زاده احمد! آیا راهی به سوی تو هست که به ملاقات تو متهی گردد؟ آیا روز [جدایی] ما به فردای [وصال] می رسد که از آن حظ بریم؟»

امام زمان علیه السلام نیز از یاد شیعیان خود غافل نیست و اگر ارتباط ما با امام زمان علیه السلام برقرار شود و در همه امور زندگی به یاد و ذکر آن حضرت باشیم، یقینا مورد عنایت و لطف ایشان قرار می گیریم، چنانکه در نامه امام زمان علیه السلام به شیخ مفید قدس سره به این موضوع اشاره شده است. آن حضرت می فرماید:

«انا غیر مهملین لمراعاتکم و لا ناسین لذکرکم؛ (۲۲)

ما از رسیدگی به حال شما کوتاهی نمی کنیم و یاد شما را از خاطر نمی بریم.»

یارب آن مونس جان محرم اسرار کجاست

و آن طیب دل بی طاقت بیمار کجاست

یک جهانند گرفتار فراقش یا رب

آن رهاننده این جمع گرفتار کجاست (۲۳)

۸- محبت به حضرت مهدی علیه السلام

انسان وقتی به کسی علاقه داشته باشد، یاد و خاطره محبوب همیشه در فکر و ذهنش حضور دارد و این موجب می شود که زندگیش رنگ و بوی معشوق بگیرد. اگر محبوب انسان موجودی متعالی و ملکوتی باشد، این الگو پذیری زمینه رشد و تعالی او را فراهم می سازد و اگر محبوب و معشوق او موجودی پست و فرومایه باشد، این الگو پذیری موجب سقوط و هلاکت وی خواهد شد. به خاطر اهمیت محبت به اهل بیت علیهم السلام خداوند در قرآن کریم، مزد رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را مودت و دوستی خاندان او قرار داده است و می فرماید: «قل لا اسئلكم عليه اجرا الا المودة فی القربى»؛ (۲۴) «بگو من از شما در برابر رسالتم مزدی طلب نمی کنم، به جز دوستی و مودت نسبت به اهل بیتم.»

همچنین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «الا یؤمن عبد حتی اکون احب الیه من نفسه و اهلی احب الیه من اهله و عترتی احب الیه من عترته و ذاتی احب الیه من ذاته»؛ (۲۵)

هیچ بنده ای ایمان [واقعی] نمی آورد مگر اینکه در نزد او من از خودش محبوب تر و اهل بیت من و خاندان من از اهل بیت و خاندان او محبوب تر باشم و ذات من از ذات خودش محبوب تر باشم.»

امام حسن عسکری علیه السلام خطاب به حضرت مهدی علیه السلام فرمودند:

«واعلم ان قلوب اهل الطاعة و الاخلاص نزع الیک مثل الطیر الی او کارها»؛ (۲۶)

بدان که دل های اهل بندگی و اخلاص به سوی تو پر می کشند؛ همچنان که پرنده به سوی آشیانه اش پر می کشد.»

البته این طور نیست که محبت یک طرفه باشد، بلکه امامان معصوم علیهم السلام نیز نسبت به شیعیان واقعی ابراز علاقه و محبت کرده و می کنند، و در غم و شادی آنان شریکند.

امام رضا علیه السلام فرمود: «الامام الامین الرفیق، و الاخ الشفیق، و کالام البرة بالولد الصغیر»؛ (۲۷)

امام، امین و دوست است، و برادر دلسوز است، و مانند مادری است که نسبت به فرزند خردسال خود مهربان است.»

همچنین امام علی علیه السلام فرمود: «انا لنفرح لفرحکم و نحزن لحزنکم»؛ (۲۸)

ما در شادمانی شما شاد و برای اندوه شما اندوهگین می شویم.»

امام رضا علیه السلام فرمود: «ما من احد من شیعتنا . . . لا یغتم الاغتمنا لغمه، و لا یفرح الا فرحنا لفرحه، و لا یغیب عنا احد من شیعتنا این [ما] کان فی شرق الارض و غربها»؛ (۲۹)

هیچ کس از شیعیان ما . . . غم دیده نمی شود مگر آن که ما نیز در غم او غمگین می شویم و شاد نمی شود مگر اینکه از شادی او شاد می شویم، و هیچ یک از شیعیان ما در مشرق و مغرب زمین از نظر ما دور نیستند.»

امام مهدی علیه السلام فرمود: «انه انهی الی ارتیاب جماعة منکم فی الدین وما دخلهم من الشک والحیره فی ولاء امرهم، فغمنا ذلک لکم لا لنا، و ساءنا فیکم لا فینا»؛ (۳۰)

از تردید گروهی از شما (شیعیان) در دین، و شک و سرگردانی در مساله والیان امرشان آگاه شدم، پس این غم ما به خاطر شما است نه به خاطر خود ما، و برای شما متاثر شدیم نه برای خودمان».

در این روایت و امثال آن ها حضرت مهدی علیه السلام نسبت به شیعیان ابراز محبت و علاقه نموده و اعلام کرده است که از گمراه شدن آن ها شدیداً ناراحت و متاثر می شود.

۹- اندوهگین بودن در فراق حضرت

یکی از نشانه های دوستی، محزون بودن در فراق و دوری از دوست و محبوب است. بدیهی است که علاقمندان به امام زمان علیه السلام در دوران غیبت در فراق او اندوهگین هستند و این حزن و اندوه را به گونه های مختلفی بروز می دهند.

امامان معصوم نیز به خاطر غیبت امام زمان علیه السلام می گریستند. به عنوان نمونه، سدید صیرفی می گوید: به خدمت مولایمان امام صادق علیه السلام رفتیم و امام را در حال گریه و ناله دیدیم. او آنگاه حالت امام را این گونه تشریح می کند: «هو یبکی بکاء الوالد الثکلی ذات الکبد الحرسی قد نال الحزن من وجتیه وشاع التغبیر فی عارضیه واملاء الدموع محجریه وهو یقول سیدی غیبتک نفت رقادی وضیقت علی مهدی وابتزت منی راحه فوادی، سیدی غیبتک اوصلت مصابی بفجائع الابد؛ (۳۱)

او همچون مادر فرزند از دست داده، می گریست، اندوه از گونه های مبارکش پیدا بود و رنگ چهره اش تغییر کرده بود. اشک های او لباسش را خیس کرده بود و در این حالت می گفت: مولای من! غیبت تو، خواب را از چشمانم ربوده و زمین را بر من تنگ نموده و آسایش دلم را از من گرفته است. مولای من! غیبت تو، بلا و مصیبت مرا به فاجعه های ابدی پیوند داده است.»

شاعر عرب حزن و اندوه قلبی خود را در غم دوری از حضرت مهدی علیه السلام چنین بیان کرده است:

قلبی الیک من الاشواق محترق

ودمع عینی من الآماق مندفق

الشوق یحرقنی والدمع یغرقنی

فهل رایت غریقاً وهو محترق (۳۲)؟

و شاعری پارسی گوی، ابیات فوق را چنین به فارسی در آورده است:

دل زشوق دیدنت سوزد چو عود

از فراق دیدنه بارد همچو رود

غرقه در سیلاب اشک و دل کباب

کس غریق شعله ور کی دیده بود

۱۰- شناخت عظمت و مقام حضرت مهدی علیه السلام و نگه داشتن حرمت او

از جمله وظایف مهم شیعیان، شناخت جایگاه رفیع حضرت مهدی علیه السلام و رعایت احترام آن حضرت است. امامان معصوم علیهم السلام بعد از مقام ربوبی و نبوی صلی الله علیه و آله، مقام و رتبه سوم را در عالم وجود دارند، و انسان های عادی با آنان مقایسه نمی شوند.

امام علی علیه السلام فرمود:

«لا یقاس بآل محمد احد من هذه الامه ولا یسوی بهم من جرت نعمتهم علیه ابدا . هم اساس الدین و عماد الیقین ; (۳۳) نباید احدی از این امت را با آل محمد صلی الله علیه و آله مقایسه نمود و نباید کسی را که نعمت آل محمد صلی الله علیه و آله همواره بر او جریان داشته، با آنان برابر دانست، آنان اساس دین و ستون یقین هستند.» پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در توصیف جایگاه حضرت مهدی علیه السلام در بهشت فرمود:

«المهدی طاووس اهل الجنة، علیه جلابیب النور ; (۳۴)

مهدی علیه السلام طاووس اهل بهشت است که هاله ای از نور او را احاطه کرده است.»

و نیز فرمود:

«نحن سبعة من ولد عبد المطلب سادة الجنة، انا و حمزة و علی و جعفر و الحسن و الحسين و المهدی ; (۳۵)

ما هفت نفر از اولاد عبد المطلب هستیم که سروران اهل بهشتیم: من و حمزه و علی و جعفر و حسن و حسین و مهدی علیهم السلام.»

امام علی علیه السلام فرمود:

«هو فی الذروة من قریش و الشرف من هاشم و البقیة من ابراهیم ; (۳۶)

او (حضرت مهدی علیه السلام) والاترین قریش و گرامی ترین بنی هاشم و تنها بازمانده ابراهیم خلیل است.»

و امام رضا علیه السلام فرمود:

«یکون اعلم الناس و احکم الناس و اتقی الناس و احلم الناس و اسخی الناس و اعبد الناس ; (۳۷)

او (حضرت مهدی علیه السلام) داناترین مردم، حکیم ترین مردم، پرهیزگارترین مردم، بردبارترین مردم و بخشنده ترین مردم و عابدترین مردم است.»

جای آنست که شاهان زتو شرمنده شوند

سلطنت را بگذارند و تو را بنده شوند

گر به خاک قدمت سجده میسر گردد

سر فرازان جهان جمله سرافکنده شوند

۱۱- دعا برای فرج امام زمان علیه السلام

در روایات معصومین علیهم السلام دعا برای فرج امام زمان علیه السلام به عنوان یکی از عوامل نجات انسان ها در دوران لاکت بخش غیبت کبری مطرح شده است.

امام حسن عسکری علیه السلام فرمود:

«والله لیغیبن غیبه لا ینجوا فیها من الهلکة الا من ثبته الله عزوجل علی القول بامامته ووقفه فیها للدعاء بتعجیل فرجه ; (۳۸) به خدا سوگند که او غیبی [سخت] می کند . در آن غیبت، از هلاکت نجات نمی یابد مگر کسی که خدای عزوجل او را بر قول به امامت آن حضرت ثابت بدارد و او را در عصر غیبت بر دعای به تعجیل فرج او موفق بدارد.»

از سوی دیگر امام زمان علیه السلام در موارد زیادی شیعیان را به دعای برای فرج خویش توصیه کرده است . به عنوان مثال، آن حضرت در پایان تویح به جناب اسحاق بن یعقوب می فرماید:

«واکثروا الدعاء بتعجیل الفرغ فان ذلک فرجکم ; (۳۹) برای تعجیل در فرج، زیاد دعا کنید که همانا آن فرج شماست.»

درباره زمان و نحوه دعا برای فرج امام زمان علیه السلام توصیه های زیادی از سوی اولیای دین بیان شده است که در ذیل به برخی از آن ها اشاره می شود:

الف) در منهاج العارفین آمده است: «مستحب است انسان پس از نماز صبح صد مرتبه بگوید: اللهم صل علی محمد و آل محمد وعجل فرجهم (۴۰)»

ب) مرحوم شیخ بهائی نقل می کند: «پس از نماز صبح و در حالی که با دست راست محاسن خود را گرفته و کف دست چپ را به سوی آسمان می گیری، هفت مرتبه می گویی: یا رب محمد و آل محمد صل علی محمد و آل محمد وعجل فرج محمد و آل محمد» (۴۱) .

ج) علامه مجلسی در کتاب «المقباس» نقل کرده است که: «در تعقیب نماز صبح قبل از آنکه با کسی صحبت کند صد بار بگوید: یا رب صل علی محمد و آل محمد، وعجل فرج آل محمد واعتق رقبتی من النار (۴۲) .»

د) کتاب «جمال الصالحین» از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که حضرت فرمودند: «از حقوق ما بر شیعیان این است که پس از هر نماز واجب دست خود را به چانه گرفته و سه بار بگویند: یا رب محمد عجل فرج آل محمد یا رب محمد احفظ غیبه محمد، یا رب محمد انتقم لابنه محمد صلی الله علیه و آله (۴۳) .»

ه) مرحوم شیخ طوسی در کتاب «مختصر المصباح» در جایی که وظیفه های شب جمعه را ذکر می کند، صد بار این دعا را سفارش می کند:

«اللهم صل علی محمد و آل محمد وعجل فرجهم، واهلك عدوهم من الجن والانس من الاولین والآخرین (۴۴) .»

۱۲- دعا و زمزمه عاشقانه

دعا بهترین وسیله ارتباط انسان با خدای خویش، ناشی از شناخت انسان از عجز خویش و اظهار کرنش در برابر آفریدگار است.

انسان مؤمن امید خود را از غیر خدا قطع کرده و دست نیاز به سوی خدای بی نیاز دراز می کند و رفع مشکلات خویش را تنها از او می خواهد. در رابطه با موضوع امام زمان علیه السلام دعاها و زیارت های مخصوصی وارد شده است که به برخی از آن ها اشاره می شود:

الف) دعای ندبه

مرحوم علامه مجلسی در «بحار الانوار» دعای شریف ندبه را از سید بن طاووس از بعضی از اصحاب نقل می کند و می گوید: محمد بن علی بن ابو قره می گوید: دعای ندبه از کتاب محمد بن حسین بن سفیان بزوفری برای من نقل شد، و گفته شده که آن دعا برای صاحب الزمان علیه السلام است و مستحب است در اعیاد چهارگانه (جمعه، عید فطر، قربان، غدیر) خوانده شود. (۴۵)

ب) دعای عهد

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که چهل بامداد خدای را با دعای عهد بخواند، از یاوران قائم ما خواهد بود. و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد، خداوند او را از قبر بیرون می آورد. (۴۶)

پی نوشت ها:

۱بحار الانوار، ج ۵، ص ۳۱۲ و کنز الفوائد، کراچی، ص ۱۵۱.

۲بحار الانوار، ج ۸، ص ۳۶۸ و ج ۳۲، ص ۳۲۱ و بینایع الموده، القندوزی، ج ۳، ص ۳۷۲.

۳کمال الدین، ج ۲، ص ۵۱۲.

۴همان، ج ۲، باب ۳۴، ح ۵.

۵همان، ج ۱، ص ۴۳۹.

۶همان، ج ۲، باب ۳۳، ح ۴۴.

۷مجمع البحرین، ص ۲۹۷.

۸کافی، ج ۲، باب نادر فی الغیبه، ص ۱۲۷.

۹کافی، ج ۸، ص ۳۷ و مکمال المکارم، ج ۲، ص ۲۹۰.

۱۰الدعوات، قطب الدین راوندی، مدرسه الامام المهدي، ص ۴۱.

۱۱بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۹.

- ١٢ كمال الدين، ج ١، ص ٤٣٧.
- ١٣ اغيبت نعماني، ص ٢٠٠، ح ١٦.
- ١٤ الكافي، ج ٢، باب في الغيبة، ص ١٣٢.
- ١٥ بشارة المصطفى لشيعه المرتضى، عماد الدين طبري الأمل الكنجي، چاپ نجف اشرف، ص ١١٣.
- ١٦ آل عمران/١١٠.
- ١٧ الكافي، ج ٥، ص ٥٦؛ التهذيب طوسي، ج ٦، ص ١٨٠ و تحف العقول، ص ٢٢٧.
- ١٨ اغيبت نعماني، باب ماجاء في ذكر الشيعة، ص ١٧٣؛ بحار الانوار، ج ٥٢، ص ٣٦٦.
- ١٩ الكافي، ج ٦، ص ٥٣٥، ح ١.
- ٢٠ غرر و درر، ج ١، ص ٢٣١.
- ٢١ كمال الدين، ج ٢، ص ٢٢١، ح ٦.
- ٢٢ احتجاج، ج ٢، ص ٥٩٨.
- ٢٣ يار غائب از نظر، محمد حجتى، ص ٣٥.
- ٢٤ شورى/٢٣.
- ٢٥ بحار الانوار، ج ٢٧، ص ٧٥؛ امالي، ص ٨٦ ح ٣٠.
- ٢٦ كمال الدين، ج ٢، ص ٣٤٨، ح ١٩.
- ٢٧ تحف العقول، ص ٣٢٤.
- ٢٨ مكيال المكارم، ج ١، ص ٩٤.
- ٢٩ همان، ج ١، ص ٤٥٤.
- ٣٠ بحار الانوار، ج ٥٣، ص ١٧٨.
- ٣١ كمال الدين، ج ٢، باب ٣٤، ص ٢١.
- ٣٢ مكيال المكارم، ج ٢، ص ٢٥٠.
- ٣٣ نهج البلاغه فيض، خطبه دوم.
- ٣٤ منتخب الاثر، ص ١٤٧؛ ينابيع الموده، ج ٣، ص ١٦٤ و نور الابصار، ص ١٧٠.
- ٣٥ اغيبت شيخ طوسي، ص ١١٣؛ بحار الانوار، ج ٥١، ص ٦٥؛ ينابيع الموده، ج ١، ص ٩١.
- ٣٦ الزام الناصب، ص ١١.
- ٣٧ همان، ص ٩.
- ٣٨ كمال الدين، ج ٢، ص ٢٦٠.

۳۹همان، ص ۳۶۱.

۴۰منهاج العارفين، ص ۱۰۸.

۴۱مفتاح الفلاح، ص ۲۰۶; مصباح المتعجب، ص ۵۳.

۴۲مكيال المكارم، ج ۲، ص ۱۳.

۴۳همان، ص ۷.

۴۴همان، ص ۳۱.

۴۵صحيفه مهيئه، ص ۲۱۷، به نقل از بحار الانوار.

۴۶بحار الانوار، ج ۹۴، ص ۴۱.